

Bokanmeldelse

Arnd Schneider (Red.)

Alternative Art and Anthropology. Global Encounters

ISBN 978-1-4742-3124-4

London: Bloomsbury Academic 2017

Theodor Barth

Professor/Dr. Philos, Kunsthøgskolen i Oslo

theobart@khio.no

Theodor Barth er dr. philos. i sosialantropologi fra UiO [m/Fredrik Barth som veileder]. Han er professor i teori og skriving ved Kunsthøgskolen i Oslo. Hans feltarbeid er fra Sarajevo og Zagreb på 90-tallet. På skolen underviser han på masternivå ved Avdeling design, og veileder i PhD-programmet for kunstnerisk utviklingsarbeid og forskning. Hovedfokus i hans arbeid ved skolen er å involvere skriving i kunstnerisk praksis, og dermed utvikle en erfaringsbasert forståelse av kunstnerisk utviklingsarbeid (KUF) og praksis som felt. I aspekter kan KUF ligge tett opp til hva antropologer forstår med feltarbeid. Internasjonalt har han arbeidet med arkeologer som er opptatt av å involvere KUF eksperimentelt (ved å omsette og konkretisere modeller).

One problem with collaborations in the vein of relational aesthetics has been that they have failed to fully acknowledge the power of differences that exist within a globally structured art world and global economic differences at large. It is also obvious that long-term durational work seems to offer quite a different set of issues in terms of participation than those involved with short-term collaborations.

Andrade (2017: 194) siterer Schneider og Wright¹ i «Ethnography, 'pataphysics, copying» i Schneider, A. (Red.) Alternative Art and Anthropology. Global Encounters.

Når jeg skriver en anmeldelse av denne boken så er det som antropolog ved en kunstskole. For tiden er «kunstnerisk utviklingsarbeid og forskning» (KUF, eng. Artistic Research) et tema i emning. Volumet er utvilsomt interessant – som boktittel – i denne sammenheng. Tematikken er relevant på flere faglige arenaer i kunstfeltet, som Programmet for kunstnerisk utviklingsarbeid (PKU), Kunsthøgskolen i Oslo (KHiO) som nå initierer et PhD-program på fagområdet kunst, eksperimentelle arenaer som OCA,² der bla. Arnd Schneider har vært involvert, og KUF-sektoren generelt inter/nasjonalt.

Et spørsmål som reiser seg i kjølvannet av tidens KUF-satsing er: om kunstnere er reflekterte praktikere som utvikler en forståelse *utover* selvrefleksjonens innsikter, og prosessen deres utvikler en forståelse av forhold som ligger utenfor – eller, er *tilliggende* – deres egen aktivitet, hva er det man kan lære på denne måten? Hvilke typer innsikt vil dukke opp og se dagens lys? Hvilke kunnskapsformer kan her utvikle seg over tid? Det enkle svaret er at dersom man ramset opp likhetspunktene mellom KUF og dagens antropologiske feltarbeid, ville listen blitt ganske *lang*.

Men boken *Alternative Art and Anthropology* viser at dette ikke er enkle spørsmål. De hviler på temmelig komplekse saksforhold. Dels fordi antropologers interesse i kunstpraksis kan være svært ulik kunstnerens egen, pga. ulik erfaringsbakgrunn, kunnskap og ledetråder. Dels fordi kunstnerens ferdigheter – teknisk og materiell kunnskap – åpner andre former for deltakelse enn antropologen rår over. Dels fordi sontringen i epistemologiske og ontologiske grunnlagsproblemer er inkorporert som metodiske spørsmål i antropologien, mens dette ofte er «estetisk teori» i kunstverdenen.

Slik at de viktigste forskjellene ligger i 1) approprieringen av empirisk forståelse gjennom deltakelse basert på ulike praktisk *kunne*; 2) appropriering av grunnlagsproblemer [metode vs. teori]. Dette gir et noe sjablongmessig anslag til lesningen av volumet, men gir allikevel en ide om hvilke vansker et bokvolum av denne typen må ta itu med, variasjonen mellom bokens ulike bidrag, og denne variasjonens komparative dimensjoner. Men anslaget gir ikke desto mindre et forholdsvis stort fortrinn om man vil ha et utbytte av å sette seg inn i dette bokprosjektet.

Og et *bokprosjekt* er det. Altså et prosjekt der bokens form er en del av bokens innhold. Den er gitt ut på Bloomsbury – under Bloomsbury Academic – er trykket i groteskskrift³/*sans-serif*, og på omslaget der to ruller snor på én papirremse. Remsen er ornamentert med

1. Schneider, Arnd & Wright, Christopher (2013) *Anthropology and Art Practice*, Bloomsbury.
2. OCA notations: «Ethnography of the Self: The Status of Everyday Life» en samtale mellom kunstnerne René Gabri & Ayreen Anastas og antropologene Arnd Schneider (UiO) & Caterina Pasqualino (CNRS). OCA: Office for Contemporary Art Norway (grunnlagt i 2001 av Kulturdepartementet og Utenriksdepartementet i samarbeid).
3. Eksempel på groteskskrift eller *sans-serif*: Helvetica er et godt kjent eksempel; generelt handler det om skrifttyper som er uten elementene som antyder en (fragmentert) støttelinje over og under skrifttypen (et godt kjent eksempel på en *serif*-type er Times).

menneskefigurer på begge sider av papiret. Om det er papirets to sider som her er brukt til å illustrere forholdet mellom kunst og antropologi, om det er de to rullene som kan forstås slik, eller i en kombinasjon, blir stående åpent, men disse tre alternativene er godt leselige i måten boken er bygd og redigert på.

Boken har en (nesten) gjennomgående alternerende rytme, som trolig har bidratt til at den har fått tittelen *Alternative Art and Anthropology*. Dette er strukturen: først et essay av en fagperson med bakgrunn i prosjekter og erfaringer med KUF-interesse; deretter en samtale mellom forfatteren og en ekstern; med noen unntak er det Arnd Schneider (red.) som har denne rollen. Redaktøren har gitt essayene anledning til å tale for seg selv, og når de påfølgende diskusjonene kommer som et haleheng, er det nettopp *ikke* i form av en autoritativ tolkning eller -kommentar.⁴

På denne måten omgår boken noen opplagte problemer som 1) nedredigering av lengden på enkeltbidrag når forutsetningen for bokprosjektet nettopp er å sondre i bidragenes premisser (snarere enn å etablere dem); 2) å la samtaleformen konvergere trinn-for-trinn og slik utvikle en resonans mht. hva hver enkelt bidragsyter intenderer. Det dreier seg derfor om et bokprosjekt der det er kvaliteten på prosessen redaktøren ønsker at volumet skal bli vurdert etter (snarere enn kvaliteten på det enkeltstående bidraget, som i den globaliserte konteksten er uten *kanon*).

Her demonstrerer boken en fremgangsmåte for en kontemporær antropologi i en global kontekst, og vil ha denne interessen for lesere som er generalister på bokens ærend, som er å finne ut mer spesifikt hva alterneringen mellom antropologiske og kunstneriske perspektiver har å by på. Ofte innenfor ett og samme prosjekt – slik gjengitt i bokens ulike essay – og noen ganger innenfor én og samme fagperson: kunstnere som praktiserer en art feltarbeid, eller antropologer som har kunstutøvelse på felt-repertoaret. Boken er derfor generelt interessant utfra sitt spesifikke ærend.

At egalitære vis-à-vis – også i kontekst av en egalitær samarbeidspraksis – kan utvikle seg til polariserte og motsetningsfulle dikotomier (slik som «vesten og resten»), er et problem vi kjenner så altfor godt. Boken byr også på noen eksempler her. Hegemonier klekkes i samme grad som reelle maktforhold tilsløres (dvs. de kulturaliseres). Samtidig, som debatten mellom Claire Bishop og Nicolas Bourriaud viser,⁵ kan uteskingen av antagonismer – i slike møter og samvirke som det er snakk om her – bidra til å fryse grenser; snarere enn å bevege på dem, eller bygge dem ned.⁶

Her vil jeg nok si at boken løper et radikalt ærend (kanskje med et positivt fortegn). Samtidig som – dersom denne antakelsen viser seg å være riktig – omsettingen av det boken gjør byr på noen helt klare teoretiske utfordringer om det skal sies i rene ord. Men her skal det likevel gjøres et forsøk: Relasjoner som byr på asymmetriske forutsetninger – også når det er basert på enighet, f.eks. om samarbeid – vil være bevegelige når motsetnin-

4. Dette er en etnografisk praksis som bl.a. George Marcus har gått i bresjen for v/George Marcus og Fernando Mascarhenas (2005). *Occasiaō. The Marquis and the Anthropologist, A Collaboration*. Walnut Creek: AltaMira Press.

5. jf, også Bishop, C. (2004). «Antagonism and Relational Aesthetics» OCTOBER 110, Fall, s. 51–79: the MIT press.

6. Bourriaud, N. (2010). *Neighbourhood Secrets. Art as Urban Processes*, utgitt i forbindelse med kulturhovedstad prosjektet i Stavanger 2008 (overs. Bourriaud, T. Barth).

gene som strukturerer dem konvergerer mot en 3. part; dvs. en realitet som både er underliggende for og avvikende fra dem begge.⁷

Bokens «låghalte» (eller «umake») par – essay vs. samtale, antropologi vs. kunst, sentrale diskurser og den globale konteksten – settes på sporet av en real konvergens uten å slutte den, eller på noen måte å forhåndsprosedere en slik konvergens. Det er opp til oss som leser boken, og argumenterbart utgjør dens 3. part. Boken omfatter tre hovedtyper av bidrag mht. kunst og antropologi: 1) bidrag der antropologien hviler på kunstneriske forutsetninger; 2) bidrag der det kunstneriske ærendet hviler på antropologiske premisser; 3) likestilte og alternerende premisser.

Drøftingen av diskursive hegemonier i en global kontekst kommer i tillegg. Derfor må vel boken ses som resultatet av et temmelig ambisiøst prosjekt. Bidragene til boken drar opp situasjonsutsnitt fra flere kontinenter – Afrika, Østasia [Kina og Japan], Indonesia, Filippinene, Bhutan (i et sveitsisk samarbeidsprosjekt) og Ecuador. For lesere som besøkte Documenta 11 (2002) er det en arv fra kuratorarbeidet til Okwui Enwesor – som også siteres i volumet – med hans begrep om plattformer: eksperimenter med sannheten som foregår på bakgrunn av [et] urealisert/e demokrati.

Normalt ville jeg gått tettere inn på bidragene i en anmeldelse som denne, men for å uteske de komparative dimensjonene fra bokens store variasjonsbredde har det vært nødvendig å lese den fra en viss høyde. Jeg opplever at boken inviterer til en «høy lesning» av allerede nevnte grunner. Her reises noen spørsmål mht. hvilke oppgaver og ferdigheter som påligger 3. part i arbeidet med å gjøre verden leselig. Jeg vil si at boken – i forholdet mellom form og innhold – er et konsekvent objekt, slik gjengitt her, hvilket gir anslag til en metode for å sondre i bokens konsekvenser.

Et av prosjektene som gjengis i samlingen heter, betegnende nok, *Pseudoparticipatif*. Snarere enn å gi en idé om en form for deltakelser som ikke foregår «på ordentlig», så handler det om en situasjon der flere former for deltakelse – eller, kanskje heller «deltakelse i ulike modi» – møtes og brytes. Det er derfor godt mulig at boken reelt sett kan ses som et innlegg for feltarbeid utført av større team med fagfolk; slik som det er vanlig i f.eks. arkeologi,⁸ eller et bedre eksempel i antropologiens historie, teamet til Marcel Griaule i Dakar-Djibouti ekspedisjonen (1931–33). Denne ekspedisjonen ble dekket i et eget nummer av surrealist-tidsskriftet *Minotaure* (1934),⁹ og forfatteren og surrealisten Michel Leiris var ekspedisjonsmedlem (og dagboken *L'Afrique fantôme* på bakgrunn av reisen med Griaule). I diskusjonen som fulgte i kjølvannet til *Writing Culture* (1986),¹⁰ ble paradokset med ekspedisjoner som i antall – og med sin teknologi – nærmest invaderte lokalbefolkninger

7. Laruelle, F. (2013). *Principles of Non-Philosophy*. Bloomsbury Academic. I henhold til Laruelle er det *reelle* slik forstått underliggende forskjellen mellom f.eks. filosofi og vitenskap – slik disse er innbyrdes asymmetriske i sine forutsetninger og virkefelt – og samtidig avvike fra filosofien og vitenskapen (dvs. ikke sett fra et reelt synspunkt, men sett både fra filosofien og vitenskapen).

8. Barth, T. & Thon Knutsen, A. (under utg.). «Who's afraid of Virginia Woolf». Art, Archaeology and Forensic Anthropology. I D. Gheorghiu & T. Barth (Red.), *Conversation Pieces. Artistic Practices and Archaeological Research*. Oxford: Archaeopress.

9. *Minotaure* (1934). *Mission Dakar-Djibouti*. A. Breton (Red.), Éditions Albert Skira.

10. Clifford, J. & Marcus, G. (Red.). (1986) *Writing Culture: The Poetics and Politics of Ethnography*. Berkeley: University of California Press.

påpekt. Men i dagens verden, som den globale mobiltelefonien har bidratt til gjøre «stedløs», kan større team kanskje bidra til at man jobber spesifikt inn mot stedet.

Dette problemet blir adressert spesifikt i boken, i forbindelse med et studie av gentrifisering av en kunstnerkoloni i en kinesisk postindustriell forstad. I kontrast bidrar et annet essay – om *Dobrak!*-prosjektet i Indonesia – til å vise hvordan fortetning, multiplisering og nettverksbygging i utviklingen av et kunstnerinitiert fellesskap, som involverer lokalbefolkningen, både gir anledning til å belyse livsveier i en parallell livssone, og samtidig fungerer som et vindu til utviklingstrekk i et storsamfunn basert på en kapitalistisk økonomi med en stadig mer artikulert orientering mot pengemål.

Og det er kanskje her den mest opplagte konvergensen mellom antropologi- og kunstfeltet ligger; fordi kunstnerinitierte prosjekter er vevd inn i verdiskapingens hjul på en annen måte enn antropologien. De utvikler en kritisk praksis der antropologien isolert først og fremst har sjansen til å utvikle en kritisk diskurs. Det er en anledning for antropologien – og kanskje den akademiske antropologien i første rekke – til å utvikle noen praktiske mål som kan stå i en produktiv kontrast til de erfaringene de kan få fra humanitære organisasjoner og 3. sektor.

Dersom dette vekker interesse for en herværende leser, så vil nok vedkommende også ha utbytte av å lese boken. Jeg vil ikke hevde at det handler om anvendt antropologi – ei heller om et skudd på bindestreksantropologiens tre – men om en art antropologisk grunnforskning. Det er i hvert fall den interessen jeg ser i boken, som en antropolog med erfaring fra KUF, og daglig arbeidserfaring ved en vitenskapelig høgskole som er underveis med å utvikle et PhD-program i KUF. Men om du vil lese denne boken, så må du ta på deg et par gode sko og utstyre deg med en blokk, som Thomas Hylland Eriksen pleide å si (når han omtalte grunnutstyret for et vanlig antropologisk feltarbeid).